

STRATEGICKÁ TEÓRIA KARIÉRNEHO ROZHODOVANIA (STCD): INOVATÍVNY POHLAD NA VOĽBU POVOLANIA

STRATEGIC THEORY OF CAREER DECISION-MAKING (THE STCD): AN INNOVATIVE PERSPECTIVE ON CAREER CHOICE

Stanislav Žaludek

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Štúdia skúma súčasné prístupy vzdelávacích systémov a dynamiku trhu práce, ktoré zvyšujú nároky na systematickú prípravu žiakov a študentov na voľbu povolania. Predstavuje STCD ako strategický-pedagogický-teoreticko-integračný rámec, reagujúci na pluralitu prístupov v kariérnom rozhodovaní. Analýza sa zameriava na podporu dlhodobého, hodnotovo ukotveného a strategicky orientovaného rozhodovania jednotlivca. Využíva konceptuálnu a interdisciplinárnu syntézu pedagogických, psychologických, sociologických, filozofických, ekonomických a strategických východísk. STCD koncipuje voľbu povolania ako súčasť osobnostného rozvoja a ako proces presahujúci adaptáciu na trh práce. Diskusia poukazuje na potenciál modelu pri rozvoji rozhodovacích kompetencií a adaptabilite žiakov a študentov, pričom identifikuje aj limity aplikácie, najmä nároky na prípravu pedagógov a obtiažnu evaluáciu efektivity.

Kľúčová slova: *STCD; pedagogický rámec; kariérne rozhodovanie; rozvoj kompetencií; interdisciplinárna syntéza*

Abstract

The study examines current approaches in educational systems and labor market dynamics that increase demands for the systematic preparation of pupils and students for career choice. It presents the STCD as an strategic-pedagogical-integrative theoretical framework responding to the plurality of approaches in career decision-making. The analysis focuses on supporting long-term, value-anchored, and strategically oriented individual decision-making. It employs a conceptual and interdisciplinary synthesis of pedagogical, psychological, sociological,

philosophical, economic, and strategic foundations. The STCD conceptualizes career choice as part of personal development and as a process that extends beyond adaptation to the labor market. The discussion highlights the model's potential in developing decision-making competencies and the adaptability of pupils and students, while also identifying application limitations, particularly the demands on teacher preparation and the difficulty of evaluating effectiveness.

Keywords: *STCD; pedagogical framework; career decision-making; competence development; interdisciplinary synthesis*

1 ÚVOD

Strategická teória kariérneho rozhodovania – STCD predstavuje originálnu koncepciu zameranú na podporu systematického a hodnotovo ukotveného rozhodovania jednotlivca. Reaguje na rôznorodé prístupy k výberu povolania a na zvyšujúce sa požiadavky, ktoré na jednotlivca kladú vzdelávacie systémy a dynamicky sa meniaci trh práce. Cieľom tejto štúdie je predstaviť STCD ako strategický-pedagogický-teoreticko-integračný rámec, ktorý umožňuje komplexné porozumenie kariérneho rozhodovania a podporuje dlhodobé plánovanie profesionálneho rozvoja.

2 TEORIE

Základ STCD tvorí integrácia šiestich vedeckých perspektív. Tieto perspektívy nevystupujú izolovane, ale vytvárajú viacrozmerný analytický rámec umožňujúci komplexné porozumenie kariérneho rozhodovania. Psychologická perspektíva zdôrazňuje záujmy, schopnosti, hodnoty a identitu jednotlivca (Holland, 1997). Pedagogická poukazuje na rozvoj kariérnych kompetencií prostredníctvom systematickej výchovy (Hlaďo, 2012; Vendel, 2008). Sociologická reflektuje sociálne podmienenosti rozhodovania (Bourdieu, 1986). Filozofická sa orientuje na zmysel práce a hodnotové ukotvenie (Frankl, 1959; Aristoteles, 2011). Ekonomická chápe voľbu povolania ako investičné rozhodovanie (Becker, 1993). Strategická perspektíva integruje predchádzajúce dimenzie a zdôrazňuje adaptabilitu a dlhodobé plánovanie (Savickas & Porfeli, 2012).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Metodologicky STCD predstavuje posun od lineárnych modelov ku strategickému a holistickému chápaniu kariéry. Umožňuje kombináciu kvantitatívnych a kvalitatívnych prístupov a naplňa princípy triangulácie dát (Patton, 2015). Je kompatibilná s dominantnými kariérnymi teóriami, ktoré integruje bez narušenia ich autonómie. Reflektuje komplexnosť trhu práce a podporuje celoživotný prístup v súlade s odporúčaniami OECD (2019). V pedagogickej praxi a kariérnom poradenstve je možné aplikovať teóriu prostredníctvom systematického mapovania kompetencií, hodnotových orientácií a kontextu jednotlivca. Tento prístup podporuje reflektované rozhodovanie a integruje poznatky z viacerých disciplín, vrátane psychológie, pedagogiky, sociológie, filozofie, ekonómie a stratégie. Empirické overovanie je zatiaľ limitované, teória je otvorená testovaniu v rôznych vzdelávacích a poradenských kontextoch.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Očakávané výsledky aplikácie STCD zahŕňajú posilnenie rozhodovacích kompetencií a adaptability jednotlivcov pri voľbe povolania. Integrácia šiestich perspektív umožňuje lepšie pochopenie komplexnosti kariérnych rozhodnutí a vytvára synergický efekt, ktorý spája racionálne, hodnotové, sociálne a osobnostné faktory do uceleného strategického rámca. Predpokladá sa, že žiaci, študenti ako aj iní užívatelia získajú schopnosť reflektovane plánovať svoju kariérnu dráhu a prenášať tieto princípy aj do iných oblastí života. STCD si nenárokuje postavenie jediného ani univerzálne platného prístupu k voľbe povolania. Jej cieľom nie je nahradiť existujúce kariérne teórie, ale vytvoriť meta-teoretický rámec umožňujúci ich komplementárne uplatnenie v poradenskej praxi a reflektujúci meniace sa spoločenské, ekonomické a pracovné podmienky. Ambíciou STCD je poskytnúť komplexný pohľad na voľbu povolania.

4.1 Interdisciplinárna integrácia

STCD podporuje interakciu s príbuznými odbormi základných perspektív, ako sú biológia, neurológia, psychiatria, história, geografia, andragogika, antropológia, logika, právo a podobne. Tieto disciplíny môžu významne obohatiť interpretáciu kariérnych rozhodnutí, poskytujú poznatky o biologických predispozíciách, historických determinantách práce, duševnom zdraví, celoživotnom vzdelávaní

a širších kontextoch ovplyvňujúcich kariérne rozhodovanie jednotlivca. Rozsah a miera zapojenia základných ale ani doplnkových perspektív nie sú pevne dané, ale závisia od individuálnych potrieb jednotlivca, jeho životnej fázy a konkrétnej situácie, v ktorej sa nachádza. STCD tak vytvára otvorený a flexibilný koncept, ktorý umožňuje prispôbiť proces kariérneho rozhodovania jedinečnosti človeka a dynamike jeho osobného i profesijného vývinu.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

STCD ponúka komplexný a multidisciplinárny rámec pre kariérne rozhodovanie a integruje existujúce modely bez narušenia ich autonómie. Poskytuje strategický prístup k plánovaniu kariéry, podporuje hodnotovo ukotvené a adaptívne rozhodovanie a umožňuje reflektované prepojenie osobných hodnôt, kontextu a dlhodobých cieľov. STCD nevyžaduje odbornú expertízu v každej z integrovaných perspektív, keďže jej strategická hodnota spočíva v reflektovanom prepájaní rôznych perspektív v procese kariérového rozhodovania. Výzvou zostáva zabezpečenie odbornej prípravy pedagogických pracovníkov a objektívne meranie efektivity aplikácie teórie. STCD je otvorená empirickému overovaniu a praktickej aplikácii, pričom podporuje formovanie osobnej vízie profesionálneho života jednotlivca.

6 LITERATURA

- Aristoteles (2011). *Etika Nikomachova*. Archa.
- Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (s. 241–258). Greenwood.
- Frankl, V. E. (1959). *Man's search for meaning*. Beacon Press.
- Hlado, P. (2012). *Kariérová výchova v školskom prostredí*. Wolters Kluwer.
- Holland, J. L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. Psychological Assessment Resources.
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2019). *OECD skills outlook 2019: Thriving in a digital world*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/df80bc12-en>

- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods*. Sage.
- Savickas, M. L., & Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 661–673. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.011>
- Vendel, Š. (2008). *Kariérové poradenstvo v pedagogickej praxi*. Wolters Kluwer.